



NORGES HØYESTERETT

Den 4. september 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-01755-A, (sak nr. 2009/729), straffesak, anke over dom,

A

(advokat Gunnar K. Hagen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Magne Nyborg)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Anken til Høyesterett i saken gjelder straffutmåling for frihetsberøvelse, trusler og brudd på besøksforbud. Under forhandlingene for Høyesterett har imidlertid forsvareren utenfor anken anført at lagmannsrettens dom og rettens tidligere beslutning om bare å tillate deler av anken fremmet, må oppheves fordi beslutningen ikke er begrunnet. Et spørsmål for Høyesterett er om opphevelse av ankenektelsesbeslutningen bare skal gjelde straffekravet, eller om den også får virkning for et sivilt krav.
- (2) A ble ved Fjordane tingretts dom 24. september 2007 funnet skyldig i frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 223 første ledd, tre tilfeller av trusler, jf. § 227 første straffalternativ, og fem tilfeller av brudd på besøksforbud, jf. § 342 første ledd bokstav c. Straffen ble satt til fengsel i seks måneder, hvorav fullbyrdelsen av 120 dager av fengselsstraffen ble utsatt med en prøvetid på to år. A ble dessuten dømt til å betale 40 000 kroner i oppreisning til den fornærmede.
- (3) Ved Gulating lagmannsretts kjennelse 18. januar 2008 ble tingrettens dom med hovedforhandling opphevet fordi en av meddommerne i tingretten hadde vært inhabil.
- (4) Fjordane tingrett avsa 2. juli 2008 ny dom med slik domsslutning:

- ”1. A, født 6. mai 1980, frifinnes for tiltalebeslutningen av 3. mai 2007 post III a) og b).
- 2. A, født 6. mai 1980, dømmes for ett tilfelle av overtredelse av straffeloven § 223, første ledd, tre tilfelle av overtredelse av § 227, første ledd første straffalternativ, fem tilfelle av overtredelse av § 342, første ledd, til en straff av fengsel i ett – 1 – år og to – 2 – måneder, hvorav 120 – etthundreogtyve – dager gjøres betinget med en prøvetid på to – 2 – år, på særskilt vilkår om at han ikke på noe vis tar kontakt med B, jf straffeloven § 52 – 54, se især § 53 nr 1 og nr 3 a).
- 3. A, født 6. mai 1980, dømmes til å betale oppreisningserstatning med kr 50 000, – femtitusen – innen to – 2 – uker fra dommens forkynnelse, med tillegg av lovens rente fra forfall til betaling skjer.
- 4. Saksomkostninger idømmes ikke.”

- (5) A innga fullstendig anke til Gulating lagmannsrett, men i støtteskrivet ble anken avgrenset til å gjelde bevisvurderingen under skyldspørsmålet for frihetsberøvelsen og to tilfeller av trusler. I tillegg ble det anket over straffutmålingen og utmålingen av oppreisningserstatning.
- (6) Gulating lagmannsrett avsa 29. august 2008 beslutning med slik slutning:

”Anken over straffutmålingen henvises til ankeforhandling. For øvrig nektes anken fremmet.”
- (7) I samsvar med vanlig praksis på den aktuelle tiden, ga lagmannsretten ikke noen begrunnelse for at anken over bevisvurderingen under skyldspørsmålet ble nektet fremmet utover at retten fant det ”klart at anken ikke vil føre frem, og at den bør nektes fremmet etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punktum”.
- (8) Lagmannsretten ga i beslutningen også uttrykk for at det ville være til vesentlig ulempe å behandle det sivile kravet under ankeforhandlingen, og besluttet at kravet ikke skulle behandles av lagmannsretten med mindre A innen en måned etter at beslutningen var forkynt, meddelte lagmannsretten at han ville kreve fortsatt behandling av kravet etter tvistelovens regler, jf. straffeprosessloven § 434 første ledd bokstav b. A har ikke fremsatt slik begjæring.
- (9) Gulating lagmannsrett avsa 19. desember 2008 dom med slik domsslutning:

”Anken forkastes.”
- (10) A har anket over straffutmålingen, men som jeg tidligere har vært inne på, har forsvareren under forhandlingene for Høyesterett anført utenfor anken at lagmannsrettens dom og den delen av den tidligere ankenektelsesbeslutningen som gjelder straffekravet, må oppheves fordi beslutningen lider av saksbehandlingsfeil – manglende begrunnelse. Etter forsvarerens syn er det ikke rettslig adgang til å la opphevelsen få virkning også for det sivile kravet. Han har lagt ned påstand i tråd med dette rettslige synet, men har understreket at han på vegne av sin klient ikke vil ha innvendinger mot at hele lagmannsrettens beslutning oppheves. Aktor er enig i at det foreligger saksbehandlingsfeil

som må lede til opphevelse, men etter hans syn må også den delen av ankenektelsesbeslutningen som gjelder det sivile kravet, oppheves.

- (11) *Mitt syn på saken*
- (12) Høyesterett har i storkammer slått fast at det foreligger en saksbehandlingsfeil som må lede til opphevelse av lagmannsrettens beslutning om å nekte en anke fremmet dersom beslutningen ikke har annen begrunnelse enn en ren gjengivelse av lovens vilkår, jf. Rt. 2008 side 1764, Rt. 2008 side 1783 og Rt. 2008 side 1786. Kravet til begrunnelse følger av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 5 og må legges til grunn som intern norsk rett, jf. menneskerettsloven § 3.
- (13) I avgjørelsene i Rt. 2009 side 252 og Rt. 2009 side 510 har Høyesterett videre lagt til grunn at den saksbehandlingsfeil at lagmannsretten har truffet beslutning om delvis ankenektelse uten begrunnelse, kan gjøres gjeldende i anke over lagmannsrettens etterfølgende avgjørelse av straffutmålingen med den følge at både ankenektelsesbeslutningen og lagmannsrettens dom med ankeforhandling må oppheves.
- (14) Jeg finner det etter dette klart at det forhold at ankenektelsesbeslutningen i den foreliggende sak ikke var begrunnet utover en henvisning til lovens vilkår, er en saksbehandlingsfeil som må lede til at i alle fall deler av lagmannsrettens ankenektelsesbeslutning og dom med ankeforhandling må oppheves, jf. straffeprosessloven § 342 andre ledd nr. 3, jf. § 385 tredje ledd, jf. § 343 første ledd.
- (15) Som nevnt ble anken over bevisvurderingen under skyldspørsmålet begrenset til å gjelde enkelte – sentrale – tiltaleposter. Aktor og forsvarer er imidlertid enige om at de ulike tiltaleposter har en slik sammenheng at Høyesterett ikke nå bør fastsette straff for de pådømte forhold som ikke omfattes av bevisanken. Jeg er enig i det. Lagmannsrettens dom med ankeforhandling må dermed oppheves i sin helhet.
- (16) Etter dette gjenstår spørsmålet om opphevelsen av ankenektelsesbeslutningen og dommen må få virkning også for det sivile kravet.
- (17) I rene straffesaker anses ingen del av saken som rettskraftig avgjort så lenge andre deler av saken fortsatt er under behandling ved domstolene – dommer og realitetskjennelser i straffesaker har ikke partiell rettskraft. Avgjørelsene i Rt. 2009 side 252 og Rt. 2009 side 510 er et utslag av dette systemet.
- (18) Tilsvarende sterke prosessuelle bånd er det ikke mellom straffekrav og sivile krav som behandles i samme straffesak. Bestemmelsen i straffeprosessloven § 434 siste ledd om at retten i vid utstrekning kan beslutte at et sivilt krav som er pådømt i straffesak i tingretten, ikke skal behandles sammen med anke over straffekravet, men eventuelt må behandles videre i sivilprosessuelle former, illustrerer dette. Når retten har satt frist etter § 434 siste ledd til å begjære fortsettelse av saken etter tvistelovens regler, og slikt krav ikke er satt frem, skal behandlingen av det sivile kravet heves, se siste ledd siste punktum. Som et utgangspunkt vil tingrettens avgjørelse av det sivile kravet da bare kunne angripes ved gjenåpning, eventuelt begjæring om oppfriskning, og vilkårene for å bruke slike rettsmidler er strenge.

- (19) Lovens generelle system kan etter dette tale for at en opphevelse av ankenektelsesbeslutningen ikke skal omfatte den delen som gjelder det sivile kravet. Hensynet til den fornærmede eller andre som har fått tilkjent erstatning, peker i samme retning.
- (20) Unntaksvis er imidlertid de prosessuelle bånd sterke også mellom straffekrav og sivile krav. Når anken gjelder bevisvurderingen under skyldspørsmålet, har partene uten videre krav på ny behandling også av sivile krav dersom vilkårene i straffeprosessloven §§ 427 til 433 er oppfylt, jf. § 434 første ledd bokstav a. Dersom manglende begrunnelse for å nekte fremmet en anke over bevisvurderingen under skyldspørsmålet faktisk har virket inn på avgjørelsens innhold, vil det dermed kunne oppstå en meget urimelig situasjon dersom opphevelsen av beslutningen ikke også skal gjelde for den delen av beslutningen som angår det sivile kravet: Den tiltalte vil i tilfelle være avkåret fra en rettighet han ville hatt ubetinget krav på dersom saksbehandlingsreglene hadde vært fulgt i første omgang.
- (21) Den nære prosessuelle sammenhengen mellom straffekravet og det sivile krav ved anke over bevisvurderingen under skyldspørsmålet taler for at en opphevelse av ankenektelsesbeslutningen, i et tilfelle som det foreliggende, også bør omfatte avgjørelsen om det sivile kravet.
- (22) Verken loven eller forarbeidene gir nærmere veiledning om valget mellom de to løsninger. Lovgiverne har inntil nylig heller ikke hatt foranledning til å regulere nærmere spørsmålet om omfanget av opphevelsen av ankenektelsesbeslutningen i et slikt tilfelle – problemstillingen har oppstått som en følge av den nye rettstilstanden som ble konstatert ved storkammeravgjørelsene. Jeg finner valget av løsning svært vanskelig, men har kommet til at det bør legges avgjørende vekt på de sterke prosessuelle bånd mellom straffekravet og det sivile krav. Min konklusjon er etter dette at beslutningen 29. august 2008 må oppheves i sin helhet.
- (23) For ordens skyld nevner jeg at behandlingen av det sivile kravet i den foreliggende sak visstnok foreløpig ikke er hevet selv om begjæring om fortsatt behandling ikke er fremsatt innen fristen. Dette har imidlertid ikke vært avgjørende for det resultatet jeg har kommet til.
- (24) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens beslutning 29. august 2008 og lagmannsrettens dom 19. desember 2008 med ankeforhandling oppheves.

- (25) Dommer **Endresen**: For så vidt angår opphevelse av lagmannsrettens nektelse av å fremme As anke over bevisvurderingen under skyldspørsmålet, er jeg kommet til samme resultat som førstvoterende, og jeg tiltrer den begrunnelse hun har gitt.
- (26) Jeg er derimot kommet til at det ikke er grunnlag for å oppheve lagmannsrettens beslutning om at det sivile krav ikke skulle behandles sammen med straffekravet. Lagmannsretten fant at slik behandling av det sivile krav ville være til vesentlig ulempe for ankeforhandlingene. Lovens system er da at A eventuelt måtte fremme innvendingene

mot den tilkjente oppreisningserstatning i sivilprosessuelle former. A ble orientert om dette, og det ble fastsatt en frist på en måned for å kreve fortsatt behandling av kravet. Da slikt krav ikke ble fremmet innen den fastsatte frist, må det legges til grunn at tingrettens avgjørelse av det sivile krav ble rettskraftig jf. tvisteloven §19-14.

- (27) A har for Høyesterett gitt uttrykk for at lagmannsretten uriktig la til grunn at behandling av det sivile krav ville være til vesentlig ulempe for ankeforhandlingen. Det spørsmålet er imidlertid ikke en del av ankesaken. Dersom A hadde innvendinger mot lagmannsrettens beslutning, legger jeg til grunn at disse eventuelt måtte vært fremmet ved en anke over lagmannsrettens beslutning, jf. straffeprosessloven § 377. Slik anke ble ikke inngitt.
- (28) Dersom lagmannsretten ved sin fornyede behandling av As anke, skulle fremme også anken over bevisvurderingen under skyldspørsmålet, oppstår den uheldige situasjon at det sivile krav ikke blir prøvet i straffesaken selv om A ville hatt krav på slik behandling om lagmannsretten hadde kommet til samme resultat ved første gangs behandling. Jeg kan likevel ikke se at omstendighetene i saken er så ekstraordinære at det er grunnlag for å sette til side den løsning som klart følger av lovens system. Hensynet til fornærmede må tillegges betydelig vekt i denne sammenheng.
- (29) En opphevelse av lagmannsrettens beslutning vedrørende behandlingen av det sivile krav, vil innebære at det settes en ny frist for A for å påanke tingrettens avgjørelse av det sivile krav, selv om lagmannsretten ved sin fornyede vurdering skulle komme til samme resultat som ved den opprinnelige behandling. Det fremstår etter mitt syn som en lite naturlig løsning.
- (30) Selv om det etter mitt syn ikke er nødvendig for resultatet, nevner jeg for fullstendighetens skyld at A i anken til lagmannsretten erkjente ved en anledning å ha truet fornærmede med kniv, og at han ikke bestred at det er grunnlag for oppreisningserstatning. Anken til tingretten var på dette punkt begrenset til å gjelde oppreisningsbeløpets størrelse.
- (31) Partene har fri rådighet over de sivile krav også når slike krav fremmes i forbindelse med en straffesak. For Høyesterett har forsvareren nedlagt slik prinsippal påstand:

”Lagmannsrettens beslutning 29.8.2008 for så vidt angår straffekravene, og lagmannsrettens dom 19.12.2008 med ankeforhandling oppheves.”

- (32) Påstanden er en naturlige konsekvens av at avgjørelsen av det sivile krav ikke omfattes av anken til Høyesterett. Opphevelse av den rettskraftige avgjørelse av det sivile krav, på tross av at avgjørelsen ikke er påanket, innebærer at A eksponeres for at fornærmede fremmer, og får medhold i, et høyere erstatningskrav om det sivile krav kommer til behandling sammen med straffekravet. Denne løsning er etter mitt syn vanskelig forenlig med det prinsipp at partene har rådighet over de sivile krav.

- (33) Dommer **Webster:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Endresen.
- (34) Dommer **Tønder:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Øie.
- (35) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens beslutning 29. august 2008 og lagmannsrettens dom 19. desember 2008 med ankeforhandling oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: